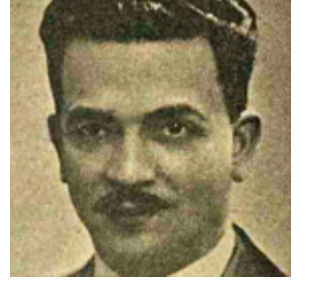

Ramiz Gökçe (1910-5 Ocak 1953)

Kılıçoğlu Musa Kazım Efendi'nin oğlu olan Gökçe, 1910 yılında İstanbul'da doğmuştur.

Eğitim hayatına Beşiktaş İttihat Terakki Mektebi'nde başlayan Gökçe, sonrasında Kabataş İdadisi'ni bitirip Muallim Mektebi'ne kaydolmuştur. Muallim Mektebi'nde talebe iken her hafta verilen müsamerelerde Ramiz'in sahneye çıkarak kara tahtaya davetlilerden bazılarını veyahut o devrin meşhurlarını resmetmesi mektebe gelip giden dönemin şairlerinin ve sanatkârlarının dikkatini çekmiş ve onu Babiali'ye tanıtmalarına vesile olmuştur. Gökçe'nin herkes tarafından fark edilen bu yeteneği, onun henüz on altı yaşında *Şeytan* adlı dergide ilk resimlerinin yayınlanmasını sağlamıştır. Gökçe, Muallim Mektebi'ni bitirmeden okuldan ayrılmış olmasına rağmen, hocalarının Maarif Nazırlığına yazdıkları resim öğretmenliği yapabilir, referansı üzerine ilk önce Ortaköy Dârü'l-Eytamında sonrasında ise Şişli Terakki'de hocalık yapmıştır.

Karikatürist Ramiz
Gökçe

Ramiz, *Şeytan* dergisinden sonra Sedat Simavi'nin mizah dergisi olan *Diken*'de sonrasında, *Büyük Mecmua*, *Tasvirî Efkâr*, *Terbiye*, *Tedris*, *Yeni Eğlence*'de akabinde *Ayine* nihayetinde ise Refik Halit Karay'ın *Aydede* dergisinde çizimler yapmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanmasından sonra Refik Halit Karay'ın yurt dışına çıkması üzerine *Aydede* dergisi Yusuf Ziya Ortaç tarafından *Akbaba* adıyla çıkartılmaya başlanınca Gökçe'nin yeni adresi *Akbaba* dergisi olmuştur. Bu esnada; *Zümrüdüanka*, *Kelebek*, *Karikatür*, *Yedigün*, *Karagöz*, *Cumhuriyet*, *Tasvir*, *Yeni Sabah* gibi gazete ve dergilere de çizimler yapan Gökçe; *Mizah*, *Salon* ve *Peri* gibi dergileri de yayın hayatına kazandırmıştır. Yaşadığı döneme Cemal Nadir ile birlikte damgasını vuran Gökçe'nin, uzun soluklu çalıştığı dergilerden biri *Akbaba* dergisi olmuştur. Bu derginin sahibi ve kurucusu olan Yusuf Ziya Ortaç, Gökçe'nin karikatürlerini çizerken son derece özenli ve titiz çalıştığını belirtmiş; Gökçe de: "Ben eskiden beri çok çalışırım ve her resmimin üzerinde adeta sıhhatimi bozacak kadar titiz bir itina gösteririm" diyerek, Ortaç'ın bu tespitini onaylamıştır.

Karikatür alanında yaptığı eserleriyle tanınan Turgut Çeviker'in: "Çizdikleri görmezden gelinirse toplumsal hayatın renkliliğini algılamada güçlük çekeriz" sözlerini atfettiği Gökçe, bu bilgi birikimi ve devrimlere olan bağlılığından hareketle Kurtuluş Savaşı'nda ve sonrasında bilhassa *Akbaba*'da yayınlanan karikatürlerinde, Saltanatın kaldırılmasından Cumhuriyetin ilanına, Harf Devrimi'nden Millet Mekteplerine, Üniversite Reformundan Türk Tarih Kurumu'na, Kılık-Kıyafet değişiminden, Soyadı Yasası'na kadar uzanan inkılaplar silsilesini desteklemiştir. Buna ilaveten Gökçe'nin çizimlerinde irtica hareketlerinin karşısında; kadına siyasi hakların verilmesinin yanında, toplumun metrik sistemi kabul etmesinin arkasında, Türk Dili'nin sadeleştirilmesi çabalarının yanı başında; tarımdan sanayiye kadar uzanan ekonomik hamlelerin tarafında olduğu görülmüştür. Gökçe'nin kadın-erkek ilişkilerinde, daha sonraki yıllarda bir gelenek haline getireceği; moda düşkünü, para ve makam sevdalısı, genellikle kumsalda alenen resmedilen suh kadın karakterinin temelini yine bu safhada attığı söylenebilir.

1922-1936 evresinde *Akbaba*'da; 1936-46 evresinde ise çeşitli karikatür dergilerinde çalışan Gökçe'nin İsmet İnönü Dönemi'ni içeren 1938-1946 yıllarında iç politikadaki çizimlerine; hükümet icraatları, genel seçimler, belediye sorunları, yolsuzluk, karaborsa, hayat pahalılığı, plaj eğlenceleri ile hemen hemen her sayıda ve genellikle kapak çizimlerinde rastlanılan Batı'ya özentili, moda düşkünü, gerçek hayattan kopuk, süslü kadın figürleri hakimken; dış politikadaki çizimlerine ise II. Dünya Savaşı damgasını vurmuştur. Gökçe, bu evrede kaleme aldığı çizimlerinde; et,

şeker, kömür sıkıntısı, ihtikâr, Yahudi kalpazanlar, savaş zenginleri, belediye icraatları gibi sosyal konular üzerinden hükümetlere göndermeler yapmış; lakin iktidarları bizzat tenkit etmemiştir. Ramiz'in böylesi bir tutum sergilemesinde çalıştığı dergilerin yayın politikalarının son derece etkili olduğu kabul edilebilir. Zira bu dergilerden biri olan *Akbaba* dergisinin kilit ismi Yusuf Ziya Ortaç'ın: “Yıllardan beri *Akbaba*'da çıkan karikatürlerin mevzularını karikatürist arkadaşlarıma ben verdiğimi, gördüğüm lüzum üzerine açıklarım” sözleri Gökçe'nin çizimlerinde neden dönem hükümetlerini tenkit etme konusunda ileriye gitmediğini açıklar niteliktedir. Bununla birlikte “*Karikatürlerimin hepsini bilhassa siyasi olanlarını severim.*” diyen Gökçe'yi bu sevdasıyla mesafeli kılan ve çizimlerine de yansıyan bu tutumunun bir diğer sebebi de Tek Parti Dönemi hükümetlerinin basını, Matbuat Genel Müdürlüğü ya da basın savcılığı vasıtasıyla savaş yıllarında ise Sıkı Yönetim Komutanlıklarıyla kontrol altına almaya yönelik yaptıkları düzenlemeler olduğu söylenebilir.

ı. Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyada meydana gelen demokrasi rüzgârı Türkiye'yi de sarmış ve savaş sonrasında ilan edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile herkesin kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın haber alma ve verme hakkına sahip olduğu maddesi kabul edilmiştir. Türkiye'nin de onayladığı bu sözleşme ülkede demokrasiye geçiş sürecini başlatmış ve bu atmosfer içinde Ramiz, 12 Temmuz 1946'da kendi dergisi olan *Mizah*'ı çıkarmıştır. Türkiye'nin çok partili hayata geçişi bir kez daha tecrübe ettiği esnada kurulan derginin yayına girdiği Temmuz ayının hemen öncesinde belediye seçimleri (26 Mayıs 1946) yapılmış, genel seçimlere (21 Temmuz 1946) ise on gün kalmıştır. Ramiz'in yıllarca emek verdiği, Yusuf Ziya Ortaç ile Orhan Seyfi Orhon yönetiminde olan *Akbaba* Cumhuriyet Halk Partisi'ni (CHP) desteklerken; 1945'ten itibaren CHP yönetimine soğuk bakan Ramiz ise hem ticari hem de siyasi olarak eski patronlarının karşısında yer almıştır.

Gökçe, 12 Temmuz 1946 yılında yayın hayatına taşıdığı *Mizah* dergisinin ilk yıllarında iktidar-muhalefet ilişkilerine temkinli ve mesafeli bir duruş sergilemesinin yanı sıra Türk siyasi tarihine hileli seçimler olarak geçen 1946 seçimlerine ve CHP'nin halk üzerindeki hegemonyasına göndermeler yapmayı da ihmal etmemiştir. Bununla birlikte 1946 seçimleri sonrasında CHP'de meydana gelen politika değişikliğini samimi bulmamış, demokrasi eksikliğine dikkat çekmiştir. Lakin Gökçe'nin eleştirisi oklarını; Recep Peker, Hasan Saka, Şemsettin Günaltay gibi başbakanların icraatlarına yöneltmesine karşın Cumhurbaşkanı İsmet Paşa'yı neredeyse hiç resmetmemesi de gözden kaçmamıştır.

Gökçe, 1948 ve 1950 yıllarındaki çizimlerinde tarafını; köylü, tüccar, münevver, memur kesimin büyük desteğini kazanan DP yönünde daha da belirgin hale getirerek dönem hükümetlerini; yolsuzluk, hayat pahalılığı, zam, vergi artışları, ihtikar, bütçe açıkları, 7 Eylül Devalüasyon Kararları, Belediye icraatları, irtica gibi toplumsal konular üzerinden eleştiriye tâbi tutup CHP'nin iktidarı kaybedeceği öngörüsünde bulunmuştur. Ayrıca Gökçe ara ve genel seçimleri, parti çekişmelerini, mebusluk yarışlarını, hayat pahalılığını, ihtikâr, işsizlik, kira, yolsuzluk, belediye hizmetleri gibi konular ile dönemin öne çıkan gelişmelerini “*Çömez'in Röportajları*” köşesinde sık sık gündeme taşımıştır. Bununla birlikte Gökçe, *Akbaba* ve *Karikatür* dergilerinde gelenek haline getirdiği plaj eğlencelerinde, kadın-erkek ilişkilerinde sergilediği para ve statü avcısı, Batı'ya özentili, gerçek hayattan kopuk, hafif meşrep kadın figürüne neredeyse mecmuanın tüm sayılarında yer vermiştir. Ayrıca Gökçe, dış politikayı içeren; San Francisco Konferansı, Atom Bombası, Marshall Yardımı, ABD-SSCB çekişmeleri, Komünizmin tırmanışı, dünyanın kutuplaşması, barışa duyulan gereksinim gibi Soğuk Savaş Dönemi'ni ihtiva eden güncel konuları mecmuanın hemen hemen her sayısında tuvale taşımıştır.

CHP'nin karaborsa, hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı gibi ekonomik sıkıntılara çözüm bulamaması;1946 seçimlerine

yansıttığı şaibeli hâlin demokrasi ile bağdaşmaması; gazeteci, aydın, tüccar, çiftçi, asker, memur kanadın DP'nin etrafında kenetlenmesini beraberinde getirmiştir. DP'nin halk için umut olarak görüldüğü bu atmosferden güç alan münevverlerden olan Gökçe'nin, 1949-1950 yılında CHP'ye yönelik yoğunlaştırdığı eleştirilerini iktidar değişikliğinden sonra daha da keskin hale getirdiği gözlenmiştir. 1950 seçimleri sonrasında Türk basınında DP'ye olan bu desteğin daha da artmasında ve neredeyse basının tamamının Demokrat Parti'yi (DP) destekler hâle gelmesinde, DP Hükümeti'nin 1946-1950 yılları arasında basına verdiği *özgürlük* vaadini, 21 Temmuz 1950'de yürürlüğe koyduğu Basın Kanunu ile tutmuş olması son derece etkili olmuştur. Demokrat Parti iktidarını destekleyenlerden biri olan Ramiz, bu partiye üye olmuş ve *Mizah* dergisinin kapanmasından sonra da belli aralıklarla DP'nin resmî yayın organı olan Zafer gazetesinde CHP'yi eleştiren, Menderes'i yücelten karikatürler resmetmiştir. Ramiz'in çizimleriyle DP hükümetini onaylayıp CHP hükümetini yermeye dönük hizmetlerinin karşılıksız kalmadığı Milli Birlik Komitesi'nin 28 Ekim 1960'da DP Dönemi'nde desteklenen gazete ve gazetecileri ihtiva eden bir kararnameyi yayınlaması ile su yüzüne çıkmıştır. Cumhuriyet gazetesinin *Besleme Basın ile İlgili Kararname Dün Yayınlandı* başlığı adı altında ilan ettiği kararname listesinde *Mizah* dergisinin de örtülü ödenekten 8 bin lira aldığı yönündeki tespiti DP iktidarından parasal olarak desteklenen basın arasına *Mizah* dergisinin de girdiğini göstermekle kalmamış, Gökçe'nin iktidarla olan maddi bağına da açıklık getirmiştir.

Turgut Çeviker'in: "*Türk karikatüründe önemli ve kapsamlı bir deneyim olarak*" nitelediği Gökçe, kendi adını taşıyan karikatür albümü dışında: *Bu Harbin Karikatür Albümü-1 (1944)*, *Bu Harbin Karikatür Albümü-2 (1945)*, *Kadınlar Albümü (1945)*, *Tombul Teyze 1-2-3-4 Albümü (1946)*, *Yeni Zengin Albümü (1946)*, *Hacıağalar Albümü (1946)*, *Seçim Albümü (1950)* gibi karikatür albümleri yayımlamış, ayrıca karikatür dünyasına *Tombul Teyze*, *Sıska Dayı*, *Çömez* gibi tipler kazandırmıştır. 1923-1950 evresi Türk karikatürünü Cemal Nadir ile birlikte taçlandıran ve Türk karikatür tarihinde bu yılların *Ramiz-Cemal Dönemi* olarak anılmasını sağlayan Gökçe, 1953 yılında hayata veda etmiştir.

Şakire ÇİMENLİ

KAYNAKÇA

Kitaplar

AHMAD, Feroz, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, Çev. Sedat Cem Karadeli, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.

BALCIOĞLU, Semih, **Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Karikatürü**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

BALCIOĞLU, Semih, **Cumhuriyet Dönemi Türk Karikatürü**. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1983.

BALCIOĞLU, Semih, **Önce Çizdim Sonra Yazdım**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 3 Baskı, 2001.

BALCIOĞLU, Semih, **Memleketimden Karikatürcü Manzaraları**, Can Yayınları, İstanbul, 2003.

BALCIOĞLU, Semih-ÖNGÖREN, Ferit, **50 Yılın Türk Mizah ve Karikatürü**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1976.

BARUTÇU, F. Ahmet, **Siyasi Anılar**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1977.

ÇEVİKER, Turgut, **Karikatür Üzerine Yazılar**, İris Yayıncılık, İstanbul, 1997.

ÇEVİKER, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü**, C: II, Adam Yayınları, İstanbul, 1998.

CANTEK, Levent, **Şehre Göçen Eşek**, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

CANTEK, Levent- GÖNENÇ, Levent, **Muhalefet Defteri-Türkiye’de Mizah Dergileri ve Karikatür**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017.

ÇEVİKER, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü**, C: I, Adam Yayınları, İstanbul, 1986.

ÇEVİKER, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü**, C: II, Adam Yayınları, İstanbul,1998.

ÇEVİKER, Turgut, **Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü**, C: III, Adam Yayınları, İstanbul, 1991.

ÇEVİKER, Turgut, **Karikatür Üzerine Yazılar**, İris Yayıncılık, İstanbul, 1997.

ÇEVİKER, Turgut, **Karikatürkiye Karikatürlerle Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1923-2008**, C: I, NTV Yayınları, İstanbul, 2010.

EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2003.

DEMİREL, Ahmet, **Tek Parti’nin İktidarı: Türkiye’de Seçimler ve Siyaset**, İletişim Yay., İstanbul, 2014.

GÖKÇE, Ramiz, **Bu Harbin Karikatür Albümü**, Resimli Ay Matbaası, İstanbul,1945.

GÖKÇE, Ramiz, **Gir, Kapanıyorum**, Haz., Turgut Çeviker, Adam Yay., İstanbul,1992.

KOLOĞLU, Orhan, **Türkiye Karikatür Tarihi**, Bileşim Yayınevi, İstanbul, 2005.

SİPAHIOĞLU, Ahmet, **Türk Grafik Mizahı (1923-1980)**, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir,1999.

ORTAÇ, Yusuf Ziya, **Bizim Yokuş**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2020.

YÜCEBAŞ, Hilmi, **Karikatür Üstatlarımız Cem ve Ramiz**, Nuri Dizerkonca Matbaası, İstanbul, 1959.

Tezler

KAYIŞ, Yasin, **Atatürk Döneminde Siyasi Karikatür**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2016.

YAZAR, Sevtap, **Karikatür Dergisi: Mizah Anlayışı ve Bibliyografyası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

KORKMAZCAN, N. Selcen. “II. Dünya Savaşı’nda Türk Basınına Yönelik İç ve Dış Müdahaleler”, **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 17 (2017), ss. 241-265.

KAYIŞ, Yasin, **Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiriler Kitabı**, “Muhalefet Saflarından İktidar Saflarına Ramiz Gökçe’nin Mizah Dergisi”, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi, 2010.

Sürelî Yayınlar

Akbaba

Ayine

Cumhuriyet

Mizah

Karikatür

Radyo Mecmuası

Yarım Ay

Yenigün

Yeni Eđence

Zafer

İnternet kaynakları

<https://www.karikaturculerdernegi.com/onculerimiz/ramiz-gokce>

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ramiz-gokce-1910-5-ocak-1953/?pdf=6796> adresinden erişilmiştir